

 dereta

Biblioteca

IN

Uredništvo

Kata Kaluđerović

Vana Dereta

Naslov originala

Francesca Melandri

EVA DORME

CENTRO
PER IL LIBRO
E LA LETTURA

Ovo delo je prevedeno uz podršku
Centra za knjige i čitanje
Ministarstva kulture Italije

Copyright © 2010 Arnoldo Mondadori Editore S. p. A., Milano
Copyright © ovog izdanja *Dereta*, 2022

Frančenska Melandri

Eva spava

Prevod sa italijanskog

Gordana Subotić

Beograd

2022

DERETA

*Mojoj deci, veselim poliglotama,
i dvojici očeva, punih ljubavi: njihovom i mom.*

Stari Zoner je jedne večeri u *Stube*¹ prekinuo uobičajeno gundanje o izdaji rekavši:
„Prazne priče! Već i deca znaju da smo mi dobili rat. Ali da će nam dati celu Italiju, to nisam mogao ni da sanjam!“

KLAUS GATERER, *Bel paese, brutta gente*²

„Ma tamo su ti sve Nemci!“

MARIJANO RUMOR, pošto je 1968. na odmoru u dolini Pusterija otkrio da na teritoriji zemlje čiji je u to vreme bio premijer žive nacionalne manjine.

„Vi ste Italijani kojima vladaju Nemci? Blago vama!“

INDRO MONTANELI

---

¹ Nem.: Spavaonica u kasarni, ognjište ili dnevna soba.

² Ital.: *Lepa zemlja, gadni ljudi*.

*Call the world, if you please, „the vale of Soul-making“.
Then you will find out the use of the world.³*

DŽON KITS, pismo Džordžu i Džordžijani Kits

*Let Eve (for I have drench'd her eyes)
Here sleep below, while thou to foresight wak'st.⁴*

DŽON MILTON, *Izgubljeni raj*, knjiga XI

---

³ Nazovi svet, ako hočeš, dolinom postanja duša. Tad ćeš odkriti svrhu sveta.

⁴ I pusti Evu (jer ja joj oči omamih) / da spava dole dok ti nad budućnošću bdiš.

Prolog

Bio je to mali paket, umotan u smeđ papir, uvezan tankim užetom. Imena primaoca i pošiljaoca bila su ispisana urednim rukopisom. Gerda ga je odmah prepoznala.

„*I nimms net*“, reče Udu, poštaru. Neću ga uzeti.

„Ali za Evu je...“

„Ja sam joj majka. Valjda ja znam da ga ne želi.“

Udo htjede da je upita: ma jesi li sigurna? Ona podiže ka njemu pogled prozirnih očiju, duguljastih, pa se netremice zapilji u njega. On očuta. Izvadi olovku iz džepčića i obrazac iz kožne torbe. Pruži joj i jedno i drugo ne gledajući je u oči.

„Potpiši ovde.“

Gerda potpisa. Potom upita, odjednom raznežena:

„Šta će sad biti s tim paketom?“

„Vratiću ga u poštu i reći ću da ga nisi htela...“

„Da ga Eva nije htela.“

„... A oni će ga otposlati nazad.“

Udo vrati paket u kožnu torbu. Presavi obrazac, ubaci ga među ostale papire. Olovku stavi u džepić proverivši da li je dobro zatvorena. Načini pokret kao da će otići.

Torzo mu se već okretao ka ulici, stopala bi ubrzo pošla za njim kad ga savest natera da se zaustavi.

„A gde je Eva?“, upita.

„Eva spava.“

Smeđi paket se vratio nazad istim putem koji je prešao ne bi li stigao dotle:

dve hiljade sedam stotina devedeset četiri kilometra ukupno, tamo i nazad.

1919.

Da je neko pitao Hermana, Gerdinog oca, da li je spoznao ljubav (ali niko to nikad nije učinio, svakako ne njegova žena Johana), on bi zamislio svoju majku na pragu senika, kako mu pruža kofu s toplim mlekom od prve muže. Zagnjurio bi lice u slatku tečnost pa bi se ispravio s kremastim brkovima na nausnici, potom bi krenuo u školu, pešačeci ceo sat, koliko mu je trebalo da stigne. Obrisao bi usta ručnim zglobovom tek pošto bi prešao dobar deo puta, kad bi mu se Sep Švingšakl pridružio sa svog poljskog imanja da bi zajedno pešačili, ili još niže, kad bi ih sustigao Paul Štagl, koji je bio najsiromašniji u celoj školi jer zemlja njegovog oca ne samo da je bila na kosini već je bila okrenuta ka severu, te je zimi sunce nikad nije obasjavallo. Ili da je razmišljao o tome (ali nije, nikad osim ono jednom, a sledećeg trenutka je umro), setio bi se majčine ruke, sveže iako grube kao staro drvo, kojom mu je obujmila detinji obraz u gestu bezrezervnog prihvatanja. Međutim, kad se Gerda rodila, Herman je ljubav već odavno izgubio. Možda usput, kao seno iz svog sna.

Prvi put ga je usnio kad je bio dete, a nastavio celog života da ga sanja. Njegova majka je na livadi prostrla veliko belo platno, napunila ga tek pokošenim senom, pa spojivši i uvezavši četiri ćoška zatvorila ga i natovarila mu ga na leđa ne bi li ga odneo u senik. Bio je to ogroman teret, ali on nije mario, dala mu ga je majka, bio je to dobar teret. Ustao bi, povodeći se, s pokošene livade, pa bi se odgegao kao nekakav čudovišni cvet. Majka ga je netremice gledala plavim duguljastim očima – očima kakve si bile i Hermanove, potom njegove kćeri Gerde, a zatim i njene kćeri Eve – očima nežnim i strogim kao na gotskim portretima svetaca. Ali neki drugi Herman, nevidljiv i bezvremen, primetio je, uznemiren, da su krajevi ogromnog zavežljaja traljavo vezani i da seno ispada na zemlju za njim; isprva bi odlepršalo po nekoliko slamki, potom čitave šake. Herman koji je sve video i znao nije mogao da upozori onog Hermana iz sna, te kad je ovaj stigao do senika, zavežljaj je bio prazan.

U noći kad je prvi put usnio taj san, u Sen Žermenu je potpisan mirovni sporazum sa silama pobednicama Velikog rata, pre svega s Francuskom, koje su, kako bi kaznile Austrijsko carstvo na izdisaju, Južni Tirol dodelile Italiji. Što je za ovu poslednju bilo veliko iznenađenje. Uvek se govorilo o povraćaju Trenta i Trsta, ali nikad o Bolcanu – o Bozenu još manje. A i zašto bi, Južnotirolci su germanofoni, bilo im je sasvim dobro u Austrijskom carstvu i nisu imali nikakvu potrebu da ih bilo ko spasa. Ipak, Italiji je kao neočekivan plen iz jednog rata, koji svakako nije dobila na bojnopolju, pripao taj delić Alpa.

Iste noći Hermanovi roditelji skončaše jedno za drugim, s tri sata razmaka, pokošeni španskom groznicom. Sutradan ujutru Herman je osvanuo kao siročić, napušten kao njegov zavičaj, Južni Tirol, koji je ostao bez svoje *Vaterland*⁵ Austrije.

Posle smrti roditelja Hans, Hermanov stariji brat, nasledio je staro poljsko dobro. Imanje je obuhvatalo kuću i u njoj *štube* pocrneo od dima; senik pun drvenastih crva; livadu tako strmu da si, kad uzmeš da je pokosiš, morao svu težinu da prebaciš na jednu nogu; zemlju tako lošu, na tako oštrom nagibu da su posle svake kišne sezone, kad se dobar deo obruši na najniže delove polja, morali na leđima da je odnose nazad na vrh, utovarenu u korpe pletene od pruća. A Hans je još bio onaj koji je imao sreće.

Tri starije sestre požuriše da se udaju ne bi li spavale pod krovom koji će moći da nazovu svojim. Herman, najmlađi, morao je da radi kao *kneht*, kao sluga na imanjima bogataša, onih na ravnim delovima terena, gde si, kad kosiš, mogao da se osloniš na obe noge; oni sa zemlje koja se i posle velikog pljuska zadržavala tu gde je, ne obrušavajući se u dolinu. Tada mu je bilo jedanaest godina.

Svake noći, sve dok nije napunio dvadeset godina, on, koji nikad nije bio više od pola dana odvojen od majke, umokrio bi krevet od straha i usamljenosti. Zimi, na večito promajnom tavanu, gde su spavali momci, sluge kao

---

⁵ Nem.: otadžbina. Svi izrazi na tirolskoj varijanti nemačkog preneti su u originalu, uz objašnjenje u fusnoti; prilikom svakog sledećeg pominjanja izraz je transkribovan u tekstu radi lakšeg čitanja.

FRANČESKA MELANDRI

on, Herman se budio u sopstvenoj zaleđenoj mokraći kao pod nekim pokrovom. Kad bi ustao sa slamarice, taj tanki omotač rasprsnuo bi se uz tiho pucketanje.

Bio je to zvuk usamljenosti, stida, gubitka, nostalgije.

Km 0

Svi kažu da džet-leg teže pada onima koji putuju na istok. Da se sunce sveti onima koji mu idu u susret i lišavaju ga sna. Kao da ja tek tako mogu da traćim san.

Karlo je došao po mene na aerodrom u Minhenu, ali to neću reći majci, znam da joj se on ne sviđa, nikad joj se nije sviđao. Možda zato što joj se, kad sam ih upoznala, nije ulagivao, nimalo, bio je samo učtiv. Ali treba imati na umu da je on inženjer, njemu je posao da svemu pristupa precizno, inače se mostovi ili vijadukti koje gradi ne bi održali na nogama. Udvarati se mojoj majci činilo mu se nedostatkom poštovanja prema meni. Koliko me je malo poznavao. Mene, a nju da i ne govorim.

Upoznala sam ih pre deset godina. Posetili smo je jednog vikenda na Zadušnice, primila nas je na imanju moje *Patin*⁶ Ruti. Nacrtala se bila u jelov *štube* kao u nekoj brošuri turističke organizacije. Na sebi je imala čipkanu košulju ispod žaketa od kuvane vune – jedino *dirndl*⁷

---

⁶ Nem.: kuma.

⁷ Tradicionalna ženska tirolska odeća.

da je obukla izgledala bi više u tirolskom stilu. Možda je želela da se pokaže Karlu u tom tako ruralnom, tako pitoresknom okruženju, bezmalo inscenaciji svog identiteta. Iako seljanka, zapravo nikad to nije bila.

Karlo je razgovarao s njom, pitao je za zdravlje, pridržao joj vrata kad smo izlazili. Ali nije se smejao netremice je gledajući u oči, nije joj rekao da mu je, sad kad je vidi, jasno na koga sam ja tako lepa, i pre svega, odbio je da igra *Watten*⁸. To mu moja majka jednostavno nije mogla oprostiti. Karlo se pravdao rekavši kako ne zna pravila. Pravila! On baš ništa nije razumeo!

Zato joj ga više nisam dovodila: Karlo joj se ne sviđa; ne zato što je oženjen ili zato što ima troje dece, koju ja nikad nisam videla; čak ni zato što, za jedanaest godina koliko smo zajedno, ni pomenuo nije mogućnost da se razvede.

Nisu to stvari kojima moja majka pridaje značaj.

Izašla sam kroz staklena vrata na međunarodnim dolascima. Čovek od pedesetak godina gura moja kolica s prtljagom: Džek Radklif iz Bridžporta, Konektikat, industrijalac koji pravi poljoprivredne mašine, a u Minhen je došao na sajam. Visok, prosed, besprekorno tamnoplavo odelo. Ja sam, čak i posle devet sati letenja, bila obučena i našminkana kao za otvaranje neke izložbe u Njujorku, odakle sam dolazila: *dona karan* haljina od žerseja u boji pistacija, minđuše u obliku kapljice, baletanke.

---

⁸ Kartaška igra.

Nismo bili loš par. Šteta samo što je Amerikanac imao staklast pogled i pomalo ljubičast nos: piće mu je tokom leta bilo neograničeno na raspolaganju. Kad ga je video pored mene, Karlo je prevrnuo očima kao da moli nebesa da mu podare strpljenja sa mnom.

Amerikancu je pak, kad je ugledao Karla, trebalo nekoliko trenutaka da shvati kako je neko došao po mene, jer sam ja zaboravila da ga obavestim. Kako god bilo, više se nije osmehivao. Kao da je gledao kako se njegove maštarije o meni tope u prisustvu drugog muškarca poput leda u čaši viskija koju predugo držimo u ruci. Pogled mu je postao još zamagljeniji, bezmalo pun suza, kad je shvatio da je taj muškarac latino crta lica i vrlo zgodan došao zbog mene. Karlo se, bez trunke nelagode i zbunjenosti, rukovao s njim, zahvalio mu što mi je pomogao s prtljagom pa me odveo zaklonivši me onim širokim ramenima koja mi se i dalje mnogo sviđaju.

Dok sam se udaljavala u njegovom zagrljaju, osvrnula sam se. Ohrabrujuće sam se osmehnula i mahnula procvrkućavši:

„See you later, Jack!”⁹

Potez koji bi raspametio i kolica za prtljag.

I zaista, Džek Radklif iz Bridžporta, Konektikat, stajao je u holu za dolaske utučen, više zbunjen nego razočaran.

„Mučenik...“, rekao je Karlo poljubivši me u kosu. Ne kao prekora već kao zaključak.

„Ali ne, zašto, on je samo jedan ljubazan gospodin...”

⁹ Engl.: Vidimo se kasnije, Džek.

„Evina ljubazna gospoda“, uzdahnua je. „To spada u duhovnu kategoriju.“

„Pustio me je da se odmaram na njegovom ramenu tokom čitavog leta.“

„A šta je on radio devet sati pod tvojim slatkim tere-
tom?“

„Nameštao pokrivač kad mi spadne. Pio žestinu. Pri-
čao mi o svom nesrećnom braku.“

„Ne, čekaj, precizna definicija kategorije bila bi 'ljuba-
zna gospoda koja Evi priča o svom nesrećnom braku.'“

Stegao mi je rame, blagonaklono, muški, i ne pomi-
slivši da bi se i on mogao podvesti pod tu nedostojnu
kategoriju. Istini za volju, i ne bi mogao. Karlo mi o svom
braku nikad ne priča, te mi ne pruža ni mogućnost da
procenim koliko je srećan ili nesrećan. Uostalom, i ne za-
nima me.

Odgurao je kolica do svog auta pa utovario prtljag.
Trodelni komplet boje plavog pak-papira koji sam upra-
vo kupila u Njujorku: kofer s točkicama, velika torba i ne-
seser – treba da vidite kako su pametno napravljene pre-
grade. Mojoj majci bi se svideo. U stvari, njoj ta boja stoji
bolje nego meni, razmišljam da joj ga poklonim preksu-
tra kad odem na uskršnji ručak. Stajala sam na pločniku s
torbom za laptop preko ramena – od nje se ne odvajam.

Sviđa mi se kad neki muškarac umesto mene obavlja
fizičke poslove koji zahtevaju snagu. Na primer, podižu
i smeštaju kofere u prtljažnik. Složila sam spokojan i str-
pljiv izraz lica i uživala u tim trenucima odvrativši pogled
od Karla da ne bi pomislio kako ga požurujem. Pločni-
kom mi se približavao jedan muškarac koji se zaputio

ka taksiju. Malo mlađi od mene, u prugastom odelu od tanke čeličnosive vunene tkanine, s malom čvrstom torbom čoveka koji putuje službeno. Nemač, ali ne Bavarac, pre je sa severa: možda iz Hamburga ili Hanovera. Kad su nam se pogledi sreli, zenice su mu se raširile, a pogled poprimio onu prepoznatljivu mešavinu grabljivosti i čežnje, karakterističnu za muškarce kad ih pogledam u oči. Želja da budu drski, ali i ranjivi, a ja tako postajem čuvarka jedne tajne; recimo da svoje mame nikad nisu tako pogledali – bar se nadam.

Karlo je uz tup udarac zatvorio prtljažnik pa pošao da sedne za volan. Ja sam otvorila suvozačka vrata i dok sam sedala prekrštajući noge, podigla sam pogled ka muškarcu iz Hamburga ili Hanovera, koji je u tom trenutku prolazio pored mene. Nisam mu se osmehnula, ali sam jedva primetno zaškiljila, kako to čine trinaestogodišnje manekenke kad žele da njihov pogled ima dubinu. Onda sam zatvorila vrata, a Karlo je krenuo.

Ja nisam lepa. Prijatnog izgleda, ali ništa posebno. A plavokosih natprosečno visokih žena ima u izobilju.

Nisam više ni mlada. Unaokolo je toliko devojaka kojima bih mogla majka da budem, čija tela odišu svežinom, lica su im glatka, njihova bezazlenost poželjnija. Ipak, muškarci me i dalje gledaju. Imam majčine crte lica, ali ne sasvim istovetne. Njene jagodice plemenite Ruskinje na meni izgledaju rustičnije. Njene usne imaju prefinjen oblik, moje više podsećaju na seosko imanje, na tek pomuženo mleko i puter. I ja kao ona imam vitke noge,

raskošno poprsje, stas Evropljanke sa severa, ali ako uporedimo njeno i moje držanje? Gerda Huber se celog života grbila nad šporetom, ja nosim armani i priređujem mondenske događaje; ipak, kad pogledate nas dve, ona je ta koja izgleda kao kraljica.

Od aerodroma u Minhenu do moje kuće dele nas tri sata vožnje i dve granice. Kad sam bila mlada, uzbuđljiva mi je bila pomisao na tu dvostruku granicu nadomak našeg zavičaja. Ulivala mi je osećaj da sam nadomak jednog ogromnog sveta, nečeg drugog, nepoznatog. Bila su to vremena kad je Šengen bio samo varoš u Luksemburgu za koju niko nije čuo, a evropske granice bile obeležene crveno-belim rampama, sa uniformisanim ljudima koji su izgledali kao da se ne šale i mogu da ti uskrate prolaz, čak i da te uhapse. Tom utisku je doprinio i prelaz na Breneru, kojim prolazi granica: mračan, kao da pritiska sa svih strana, sa sumornom železničkom stanicom, kao u nekom špijunskom filmu. Danas nema više tog osećaja: kad se prolazi kroz uzana vrata što iz severne Evrope vode u Italiju, ne proveravaju ti čak ni registracionu nalepnicu.

Ili skoro da ne proveravaju. Posle Štercinga/Vipitena, malo pre Francenfesta/Fortece, Karlo se zaustavio u *Autobahnraststätte/Autogrillu*, gde smo pojeli *belegtes Brötchen/panino*. Potom smo izašli na *Autobahn/autostradu* i platili putarinu na *Mautstelle/casellu*.¹⁰ Vozeći se

---

¹⁰ Nem./ital.: odmorište; sendvič, auto-put; naplatna rampa.

njegovim volvom, koji je, srećom, švedski, te se ne prevodi ni na nemački ni na italijanski. Dobro došli u *Südtirol*/Alto Adiđe, kraljevstvo dvojezičnosti.

Prošli smo pored nekoliko izlaza i naposljetku sišli sa auto-puta ušavši u ogromnu blistavu dolinu, gostoprimljivu čak i sad kad je otapanje snega ostavilo za sobom blatnjave obronke izložene suncu, a smeđe mrlje već obezbojavaju planinske pašnjake i dalje pokrivene snegom. Padine su, svuda unaokolo, obrasle arišem, jelom i brezom, gustim šumama, no one se ipak ne nadvijaju preteće nad ljudima koji žive i rade u dolini; štaviše, kao da uokviruju nedokučivu prirodu njihove radne etike – imanja sa prostranim livadama, mostove na reci kojom još teku bujice, crkve sa zvonnicima u obliku glavice luka. To je dolina u kojoj sam se ja rodila.

Karlo me je odvezao do kuće. Vodili smo ljubav, na uobičajen način, uz uobičajene pokrete. To je prednost jedanaest godina tajne veze – seks se pridržava ustaljenih i stabilnih pravaca, kao u braku, ali ne postaje ni nešto što se podrazumeva ni obaveza. Upravo je ta mešavina navike i neizvesnosti ono što meni odgovara. Posle toga, dve uspravne bore između Karlovih očiju sve više se poravnavaju, prave sve manju senku. Prvi put sam to primetila pre jedanaest godina, na ovom istom krevetu, i otad se svaki put dešava. Evo, razmišljam, to je moć koju imam nad njim: ja sam ona koja mu ispravlja čelo, njegov lični antirid. Ta misao mi uliva sigurnost, jer s godinama će mu to biti sve potrebnije.

Ostali smo zagrljeni na lanenoj posteljini. Beloj. Ne podnosim boje oko svog sna, koji je i bez toga retkost. Karlo se okrenuo na bok pa me zagrlio s leđa. Pomirisao mi kosu.

„Ti. Previše putuješ“, rekao je.

Osmehnula sam se. Kad tako govori, jasno mi je koliko mu je stalo. Zazvonio je telefon. Karlo me je stegao. Nemoj da ideš, govore su njegove ruke. Nisam otišla, uključila se automatska sekretarica Telekoma.

Dobili ste govornu poštu broja nula četiri sedam...

Tinejdžerski i uzbuđen glas sa izrazitim rimskim akcentom rekao je:

„Evo ga, sa'će, slušaj...“

Hier spricht der Anrufbeantworter der Nummer Null Vier Sieben Vier...

„Šta je to, nemački?“, čuo se drugi glas. Sličan kokodakanju, oscilirao je između visokih i niskih tonova, četrnaest godina, uvrh glave petnaest. Možda i manje.

„Ajoj, pa kol'ko ovo traje?“

... Hinterlassen Sie bitte eine Nachricht nach dem Signal.

Njih dvojica se sad cerekaju, onda onaj prvi stade da urla:

„Švabe, Švabovi...!“

„Aktun, kartofen, kaput...!“, pridružio mu se onaj drugi, ne mogavši da završi od smeha. Moja leđa su ostala priljubljena uz Karlov stomak, njegove ruke su bile obavijene oko mojih grudi. Slušali smo nepomični.

„Vratite se u Nemačku!“, proderao se prvi, a onda su prekinuli vezu.

„Opet!“, rekla sam. „Kako im samo ne dosadi?“

Ima jedna scena u svim TV serijama koje moja majka gleda svakog dana posle ručka. Neki oženjen muškarac vezuje kravatu stojeći pored kreveta svoje ljubavnice, poljubi je u čelo i ode; ona ostane razgolićena na neraspredjenoj postelji da tužno zuri u vrata koja su se za njim zatvorila. Često rukama obgrli savijena kolena i spušta bradu na njih, uvek čedno pokrivena čaršavima. E pa, s Karlom, za ovih jedanaest godina, nikad nije bilo tako. Pre nego što se oprostimo, čak i kad žuri, uvek odvoji malo vremena da posedi u kuhinji ili na balkonu, drugim rečima, u nekom delu kuće koji nije povezan s fizičkim zadovoljstvom, kako bih i ja stigla da se obučem ili makar navučem kućnu haljinu. Da popijemo kafu, popričamo, nasmejemo se nečem. Rekla bih da to nije malo.

Ovoga puta, pre nego što je otišao, pomogao mi je da se raspakujem. Zajedno smo prelistali i kataloge izložbi koje sam obišla u Njujorku. Gerhard Rihter u *MOMI*. Jedan mladi korejski umetnik u nekoj galeriji u Čelsiju: u dvadeset drugoj godini već prodaje svoje slike milijarderima na Ist Sajdu. Izložba duboreza naroda Dogon. Viđala sam afričke statue u mnogim kućama svojih klijenata, u većini slučajeva porodičnim palatama renoviranim uz značajke intervencije u staklu i čeliku: bogatim

Južnotirolcima se sviđa etnička umetnost, pruža im osećaj da su svetski ljudi.

Pre nego što će otići, Karlo kaže: „Posle uskršnjeg ponedeljka bih, ako hoćeš, ostao unutra.“

„To bi bilo lepo“, odvratim.

Da se razumemo: to ne znači da smo tek tako, u trenutku, odlučili da napravimo bebu. Samo je rekao da će posle praznika, iz Bolcana, gde živi, ponovo doći kod mene, u moju dolinu. Jedan Altoadiđanin kao što je Karlo – premda je venetsko-kalabrijskog porekla – mnoge izraze iz našeg nemačkog dijalekta prevodi na italijanski. Ulazi se unutra, *inni*, kad se dolazi u doline koje se prostiru ka *aussi*, ka spolja, ka niziji i ogromnom spoljnom svetu.

Prošlog leta, na primer, bila sam u Pozitanu kad mi je Karlo telefonirao. Žena i deca su mu otputovali te je mogao da odleprša iz Bolcana.

„Večeras ću napolje“, rekao mi je, misleći kako će mi se pridružiti, a ne da će koristiti kontraceptivno sredstvo koje Crkva odobrava.

Karlo me je potom poljubio (ne u čelo!), pa otišao kući. Svojoj.

S vremena na vreme potegnu to pitanje, naravno. Uvek se nađe neko, bolje reći neka koja oseća obavezu da mi kaže kako saoseća sa mnom. „Kako izdržavaš toliko godine sa oženjenim čovekom?“, pitaju. Mnoge, gotovo sve, dodaju: „Ja to nikad ne bih mogla!“

Treba mi nekoliko trenutaka, svaki put, da shvatim kako ima ljudi kojima je moj položaj nezamisliv. Žalostan, ako ne i očajnički. No Uli me nikad ništa nije pitao.

On je znao: postoji samo jedna osoba za koju bih prihvatila da se vežem. Jedina kojoj mogu da pripadam a da se pritom ne osećam kao da propadam u živo blato, u nepoznatu močvaru. Jedina o kojoj bih, ako zatreba, mogla da se staram i negujem je, a da se ne osećam kao u zatvoru. A ta osoba nije muškarac.

Malo pre večere svratila je Džou da me pozdravi. Desetogodišnjakinja s kivicama pričvršćenim crvenim plastičnim jagodicama i s kutnjakom koji joj se klima. Bademaste oči kao u Kineskinje, jer ona i jeste Kineskinja. Odlično joj ide u školi. Omiljeni predmet: geometrija.

„Fidela sam kako kori svetlo, pa sam shvatila ta si se fratila.“

Nisam je videla nekoliko nedelja i sad je gledam u lice dok govori, jednako zbunjena kao prvi put. Kao da gledam film s Brusom Lijem koji je sinhronizovao hor alpskih gorštaka.

Gospodin Sung, njen otac, imao je fabriku obuće u Šandongu, na jugu Kine. Krajem osamdesetih prodao ju je jednom partijskom funkcioneru. Sve što je dobio za fabriku, uključujući hale, mašine i robu spremnu za distribuciju, bila su dva važeća pasoša, jedan za njega, drugi za njegovu ženu. Kao uspomenu na Kinu i svoju porodicu, svojevremeno veoma uglednu u toj regiji, sa sobom je uspeo da ponese samo jednu drvenu kutiju sa opremom za gajenje cvrčaka za borbe, aktivnost karakterističnu za Šandong, za koju je njegov otac bio pravi stručnjak.

Nekoliko meseci kasnije Sung je stigao u Italiju, najpre u Trst, potom u Padovu, gde mu se rodilo troje dece, i naposletku u Alto Adiđe. Tu je gospodin Sung živeo kad mu je 2001, prilikom popisa, rečeno da stavi krstić u jedno od tri polja: Italijan, Namac, Ladin. Četvrta mogućnost nije postojala, u Alto Adiđu su samo ta tri naroda bila priznata. Kako bi ostvario olakšice predviđene za žitelje autonomne regije s posebnim statusom, morao je da popuni i potpiše izjavu o pripadnosti jednoj od tih nacionalnih i jezičkih grupa. Naslov obrasca je, na nemačkom, glasio: *Sprachgruppenzugehörigkeitserklärung*.

Gospodin Sung je – kako mi je sam ispričao – dugo zurio u tu reč. Trideset šest slova. Jedanaest slogova.

Iako je poliglota (govorio je italijanski, engleski, mandarinski a sad pomalo i nemački), njegov maternji jezik bio je šandungski dijalekat: jezik tonski i pre svega jednosložan. Prvi i možda poslednji put u svom životu zamislio se nad praktičnom stranom tog problema i reagovao instinktivno: nikada neće moći da se izjasni kao govornik na jeziku u kojem postoje reči od trideset šest slova i jedanaest slogova. Razmotrio je mogućnost da obeleži „Ladin“. O tom marginalizovanom narodu znao je malo, ali je prema njemu osećao izvesnu naklonost. Ipak, nije nameravao da se preseli ni u Val Gardenu ni u Val Badiju, jedina mesta gde bi mu takvo izjašnjavanje donelo opipljive prednosti.

Tako je Džou sada, kao i njeni roditelji i starija braća, pripadnica italijanskog naroda, sa svim pravima i obavezama koji iz toga proističu. Čavrljajući na svom akcentu

koji kao da je pokupila u nekoj gostionici na severoisto-ku zemlje, pravila mi je društvo dok sam završavala raspakivanje. Kad je došlo vreme za večeru, otišla je.

Na polici za knjige držim dve slike u ramu od svetlog drveta. Na jednoj je dečak se predugačkim trepavicama kao u srndaća i osmehom s kojim kao da se izvinjava – Uli. Druga je crno-bela, malo požutela. Desetogodišnja devojčica i još dvoje malo starije dece – njena braća od strica ili malo dalji rođaci, nisam sigurna. Slikani su na nekom planinskom pašnjaku, naspram svetla. Čuvaju krave, koje pasu iza njih. Devojčica na sebi ima prekratku haljinicu, očigledno više puta nasleđivanu, u kojoj su joj golišave noge, umazane blatom. Između nožnih prstiju proviruje nekoliko vlati trave i jedna bela rada. Gleda pravo u oči onog ko ih fotografiše – samo ona. Ostalo dvoje krišom pilji u nju, otvorenih usta, pogleda ispunjenih strahom i divljenjem kao da gledaju u neko čudo prirode.

Moja majka, kad je bila mala.

Nema svrhe ni da pokušam da zaspim posle preskočenih šest vremenskih zona, i to u „pogrešnom smeru“. Provela sam besanu noć sređujući kuću. Sad otvaram prozor.

Iako je april, kasno noću vazduh i dalje miriše na sneg. Ali ariši počinju da se bude, smola se već pomalja iz tamnih dubina stabala, njen uljasti miris polako se širi vazduhom. Duboko udahnem. Za besanih noći kao što je ova, podsećam sebe koliko imam sreće što živim

u mestu gde sve miriše. Trepere plavičaste zvezde najavljujući vedar, mada još jedan hladan dan.

Na planini naspram mog balkona svetla ratraka idu gore-dole kao svake noći, mali i poslušni vasijski brodovi u koloni po jedan. Kako se približava proleće, održavanje skijaških staza postaje sve nezahvalnije: sneg se brže topi, a sve manja pada. Dok gledam ta svetla koja se pentraju i sunovraćuju, mnogo je toga na šta ne mislim: na toplu kabinu Marlene, ratraka koji nosi žensko ime, dobro zagrejan za zimskih noći okovanih mrazom; na svoja muzička nadmetanja sa Ulijem, svoje Juritmiks protiv njegovih Simpli red, dok trešte iz radija koji je sam ugradio u kabinu; na smešne zebraste presvlake kojima je pokrio sedišta kao da je Marlena neki teksaski kamion, a ona skijaška staza ravan put kroz Dolinu spomenika. Ne, ne mislim na to. Bar ne svaku noć.

Gore na vrhu, na vedrom vazduhu na dve hiljade metara, tik ispod Orionovog pojasa, sijaju reflektori Fabrike, neumoljivi poput onih zatvorskih. Dugo ih posmatram. Eto još jedne misli koja mi nije ni nakraj pameti: ta Fabrika je jednog dana mogla biti moja, ali zapravo nikad neće biti.

Još jednom duboko udahnem, pa zatvorim prozor.

Pijuckam svoju prvu kafu i pre nego što je svanulo. Ne da bih se razbudila, i dalje mi se ne spava i nisam umorna, ali šta bih drugo pila u šest ujutru? Noć je već protraćena, govorim sebi, bolje da više i ne pokušavam da zaspim. Večeras ću ranije leći, te ću sutra odmorna stići kod majke. Bar se nadam. Znam da već tri dana sprema uskršnji ručak, s Ruti i njenim rođakama. Prave *Schlutza*,

Tirtlan, Mohnstrudl, Strauchln.¹¹ Potom *Topfentaschen, Rollade*¹² a biće i rakije od crvenih ribizli, prošlogodišnje. Ne bih da se ogrešim o njih, da ne probam đakonije koje spremaju, ali ako se ne naspavam, ne mogu ni da jedem.

Planina je i dalje crna naspram opalescentnog neba, dok se na istoku pomalja jarkorumeni, bezmalo naranđasti osamljeni oblačić. Ratraci sada spavaju u hangarima prokopanim u stenama. Fabrika je još osvetljena, ali ne zadugo. Za dva sata čelične sajle razvučene između stubova počće da prevoze hiljadu, deset hiljada, sto milijardi skijaša u sekundi, koji su našoj dolini potrebni ne bi li i dalje bila bogata. Ja na prvom mestu: bez Fabrike ne bi bilo turista, bez turista ne bi bilo hotela, bez hotela ne bi bilo blagostanja, bez blagostanja ne bi bilo događaja koje treba organizovati. Što bi za mene značilo da nema više putovanja, *prada* cipela, otvaranja izložbi mladih nada azijske umetnosti u Čelsiju, niti putovanja u Indoneziju ili Jukatan. Ne bi bilo čak ni Džeka Radklifa iz Bridžporta u Konektikatu, sa zbunjenim staklastim pogledom, ni njegovih erotskih fantazija.

Blagoslovena bila Fabrika, koja za dobro svih nas proizvodi zadovoljne skijaše.

Pijuckam kafu umotana u pokrivač koji mi je poklonila majka, pačvork od četvrtastih parčića ispletenih od ostataka mojih džemperu iz detinjstva. Boje su mu neusklađene, nemarno iskombinovane. Simboli jednog

---

¹¹ Nem.: tirolski ravioli; prženo kiselo testo punjeno kupusom, spanaćem, rikotom ili krompirom; štrudla od maka; slatki uštipci koji se služe sa šećerom i marmeladom.

¹² Nem.: taške punjene rikotom; sladak rolat.

doba u kojem je sama činjenica da imaš šta da obučeš bila velika stvar, te se nije ni mislilo da li je nešto lepo. Šerpa-plava, jabuka-crvena, miš-siva, šuma-zelena. Jedan narandžasti kvadrat (od kog je to uopšte pletiva?) malo odudara od ostalih. Taj pokrivač se nimalo ne uklapa u moj elegantni stan u kivi-zelenim i akvamarin tonovima, grub je kao bodljikava žica, kao da nije pravljen od češljane vune. Još pamtim kako me je ta gruba vuna peckala po rukama. Kako sam mogla da je trpim? Nije ni čudo što sad nosim samo džempere od kašmira i mohera.

Zazvonio je telefon.

U tišini svitanja, taj oštar zvuk naterao me je da se trgnem i umalo prevrnem šolju s kafom. Krenula sam da se javim, ali sam zastala. Ko može da bude u ovo doba? Mora da je greška.

Dobili ste broj.../Hier spricht der Anrufbeantworter...

Prepuštam gospođici Telekom/frojlanj Telekom da završi svoj, biranim rečima iskazan, omaž dvojezičnosti, zatim slušam.

Duga tišina. Ali nekoga ima na drugom kraju. Potom se čuje slabašno disanje. Nemoguće, zar se i u ovo doba dana glupiraju?!

„Prestanite! Na glavu ste mi se popeli!“

„Evo... Ti si?“

Muški glas. Ne više mlad. Umoran ili bolestan. Možda i jedno i drugo. Ostajem zatečena.

„Ko je to?“

Muk.

„Iskričice... Smem li i dalje tako da te zovem?“

Frančeska Melandri
EVA SPAVA

Za izdavača
Dijana Dereta

Lektura
Aleksandra Šulović

Korektura
Snežana Đukanović

Likovno-grafička oprema
Marina Slavković

Prvo DERETINO izdanje

ISBN 978-86-6457-433-4

Tiraž
1000 primeraka

Beograd, 2022.

Izdavač / Štampa / Plasman: **DERETA doo**, Vladimira Rolovića 94a,
11030 Beograd, tel./faks: 011.23.99.077; 23.99.078, **www.dereta.rs**

KNJIŽARA DERETA, Knez Mihailova 46, Beograd, tel.: 011.26.27.934, 30.33.503

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

821.131.1-31

МЕЛАНДРИ, Франческа, 1964–

Eva spava / Frančeska Melandri ; prevod sa italijanskog Gordana Subotić. –
1. Deretino izd. – Beograd : Dereta, 2022 (Beograd : Dereta). – 426 str. ; 21 cm.
– (Biblioteka In)

Prevod dela: Eva dorme / Francesca Melandri. – Tiraž 1.000.

ISBN 978-86-6457-433-4

COBISS.SR-ID 63958537